

A MÉDIANEVELÉS EGY "MESÉS" MÓDJA: LAPODA MESE, MINT "DIGITÁLIS DIAFILM"

A "FAIRY TALE" WAY OF MEDIA EDUCATION: THE LAPODA TALE AS "DIGITAL SLIDE FILM"

Nagy Adrienn¹, Dr. Devosa Iván Ph.D.^{1*}

¹Tanítóképző Főiskolai Kar, Károli Gáspár Református Egyetem, Magyarország
<https://doi.org/10.47833/2021.3.ART.005>

Kulcsszavak:

média
óvodás korosztály
digitális környezet
szülői minta
minőségi idő

Keywords:

media
preschool age group
digital environment
parenting pattern
quality time

Cikktörténet:

Beérkezett 2021. április 25.
Átdolgozva 2021. november 10.
Elfogadva 2021. november 15.

Összefoglalás

Be kell látnunk, hogy a média most már az elsődleges információforrásunkká vált, és ezek a tömegkommunikációs eszközök befolyásolják és alakítják az életünket, a szabadidőnket, valamint beépül az óvodás korosztály mindennapjaiba is. Mindezek nagyban befolyásolják látható és látens viselkedésüket is egyaránt. A digitális környezetbe beleszületett gyermekek alapként veszik a médiaeszközök sokaságának jelenlétét. Ámde használatukhoz mintát az elsődleges személyektől, a szülőktől vesznek, a szülőknél pedig egy kulcsfontosságú mondatot mindenképp meg kell jegyezniük: „*Ne váljon a médiahasználat jutalom!*”

Abstract

We need to realize that the media has now become our primary source of information, and these mass media influence and shape our lives, our leisure time, and are also integrated into the daily lives of the preschool age group. All of these greatly influence their visible and latent behavior. By being born into the digital environment, children take the presence of a multitude of media as a basis. But for their use, samples are taken from the primary people: the parents, and parents should make sure to note a key phrase: "*Don't use media as a reward!*"

1. Bevezetés

Maga a média világa rendkívül addiktív, mely nagyon könnyen rabul tudja ejteni az emberek gondolatvilágát. Mint gyakorló óvónő, a 35. OTDK-n tartott előadásomra kapott reakciók is megerősítették a szakirodalomban is feltárt tényt, hogy ez a fiatalabb korosztályt sem kíméli, és szinte észrevehetetlenül „kebelezi be” őket az a fajta világ, amit még nem biztos, hogy szívesen megmutatnánk nekik.

Biztos megvan annak is a logikus magyarázata, hogy egyes szülők miért vezetik be már olyan korán gyermeküket ebbe a világba, ámde ez mindenkinek a saját döntése. Lehet, hogy pont azért, mert nem szeretnék, hogy a gyermekük hátrányban legyen a többi, esetleg idősebb társával szemben, vagy lehet, hogy talán maguk a szülők is szeretnék a tudásukat terjeszteni, és ezt a fajta

* Kapcsolattartó szerző. Tel.: +36 30 380 6264
E-mail cím: ivan@devosa.hu

fejlődést a gyermekük segítségével látják? Nem lehet tudni, csupán az az egy dolog biztos, hogy hiába is próbálnánk a gyerekektől „megvonni” az eszközhasználatot, abból nekik csak hátrányuk származna: itt nem csak a telefonra, tabletre, laptopra gondolunk, vagyis amik hamarabb vannak kéznél és még hordozhatók is, hanem minden olyan eszközre, amiből információkat kapnak. Be kell látnunk ugyanis, hogy a média most már az elsődleges információforrásunkká vált, és ezek a tömegkommunikációs eszközök befolyásolják és alakítják az életünket, sőt már a szabadidőnket is [1].

2. Digitális környezet

Felmerül a kérdés, hogy az egyes médiaeszközök milyen befolyással, illetve egyáltalán befolyással vannak-e a gyermekek mindennapjaira, esetleg a játékokra. Hiszen a gyermekeknél egy alap felfogás és nézet az, hogy amit látnak és hallanak, azt bármikor kivetíthetik játékokra, viselkedésükre, tehát azonosulhatnak vele, utánozhatják azt. Mindezzel nem csak azt szeretnénk kifejezni, hogy a médianak csak rossz oldalai vannak, mert logikusan nem így van. Mivel nincs értelme – és lehetőség sem – megakadályozni ezt a gyors terjedést, tehát ha már mindenképpen használni szeretné a gyermek a média nyújtotta lehetőségeket, akkor engedjük neki – ha lehet, akkor inkább oktató jelleggel, és ne csak szimpla időöltéséért. Vannak olyan szülők, akik a gyermekkel angol nyelvű videókat nézetnek, vagy angol szavakat, dalokat próbálnak meg megtaníttatni. Vannak olyan szülők is, akik olyan oktató videókat mutatnak meg gyermekeiknek, vagy néznek meg együtt, amelyekkel a gyermekük készségei fejlődnek.

Másik fontos kérdés lehet, hogy ha ilyen mértékben terjed a kisgyermek körében a médiafogyasztás, ámde még az óvodákban nem olyan mértékben van jelen, mint például már az iskolákban és a felsőoktatási intézményekben (elektronikus tábla, tablet, laptop, stb.) [2], akkor vélelmezhetjük-e, hogy rövid időn belül az óvodákba is el fog jutni, és az intézmények engedélyezni is fogják a használatukat? Esetleg a bölcsődéket és óvodákat azért még meghagyják „médiamentes övezetként”? Hiszen a gyermek otthon úgy is aktívan használja a különböző médiaeszközöket, és már szinte így is napi kapcsolatban van velük.

2.1. Minőségi idő

„A médiajelenlét szinte teljes hiánya miatt az óvodai élet sokkal több vonatkozásban mutat azonosságot a korábbi időszakokkal, miközben a családi szocializáció az elmúlt radikális változáson ment át, ennek okai között találjuk a gyerekek médiafogyasztási szokásainak megváltozását. Passzívra teszi a szülő – gyermek kapcsolatot a hagyományos, közös tevékenységek rovására és ez – ahogy az óvónő beszámolójából kiderül – olyan a családoknál is így van, ahol valamelyik szülő munkanélküli: azaz nem tudható be csupán annak, hogy „nincs idő” a gyerekek foglalkozni [3].

Ma már a média erős jelenlétére tekintettel az óvodapedagógusok nagyobb hangsúlyt próbálnak fektetni a gyerekek életkori sajátosságainak és fejlettségi szintjének megfelelő tevékenységekre, foglalkozásokra. Fejlesztési próbálják alkotó fantáziájukat, képzeletüket, kreativitásukat, próbálják növelni mozgásigényüket, ugyanis az otthoni kényelem mellett fontos a mindennapos testmozgás is, stb. Ám mindezek nem csak az óvodapedagógusok fő feladata, hanem a szülők bevonásával, közösen, vagy akár otthoni „feladatként” is lehet ajánlani, amivel még több közösségi időt tudnának eltölteni a már lassan felnövekvő gyermekekkel a szülők. A digitális környezetbe született gyermekek természetesnek veszik a médiaeszközök sokaságának jelenlétét. Ezen eszközök használatához a mintát az elsődleges személyektől, a szülőktől veszik [3]. Mivel a szülői modell utánzása elsődleges számukra, így oda kell figyelni arra, hogy milyen példát mutatunk nekik, hisz az otthon látott, és bevéssé vált minták megjelenhetnek a későbbi, így óvodai viselkedésükben is. Ma már nem csak az óvodai életben tanulnak és szereznek tapasztalatokat a gyermekek, hanem már a médiaeszközök használata közben is kialakíthatnak a szülők fejlesztő hatású tevékenységeket (személyiségfejlesztés, motoros képességek fejlődése, szókincsfejlődés, stb.). Mindezek mellett vannak kognitív fejlesztő hatások is: ilyenek például a figyelem, kreativitás, memória, algoritmikus gondolkodás [4], pontosság, stb.

2.2. Médianevelés

„Úgy tűnik, hogy a szülők nagy többsége nem képes követni a gyerekek eszközhasználati rutinját, az új online terek kommunikációs és egyéb szokásrendjét, emiatt egyre inkább mélyül a digitális szakadék a generációk között, csökken a kommunikáció, az érzelmei-gondolati csere a szülők és a gyerekek között. Ez a folyamat nem önmagában a média fejlődésének eredménye, mint láttuk a család intézményének átalakulása, az iskolai szerepvállalás keresése mind-mind hozzájárulnak a generációk közötti különbségek erősödéséhez.” [5]

A fentiek alapján világos, hogy már egészen kicsi korban érdemes lenne a tudatos médiahasználatra nevelni a gyerekeket. Ugyanis sok szülő büszke arra, hogy a gyermeke milyen jól tudja kezelni a tabletet, ismeri a keresőoldalakat, és önállóan különböző tartalmakat tekint meg, de mindezek nem jelentik azt, hogy a megtanult kezelés mellett megfelelően is használják az adott eszközt. Kutatások bizonyították, hogy az utóbbi időben az óvodáskorúak digitális eszközhasználatuk nagyon megnőtt, főleg a tablethasználat terén [5]. Ezek a médiaeszközök megkönnyítik számukra és számunkra is az internethez való gyors és egyszerű hozzáférést, ám mint ahogy azt gondolhatjuk, ez nem csak előnyökkel, hanem fejlődésbeli és előrehaladási hátrányokkal, problémákkal is jár.

„A gyerekek és a média kapcsolatában fontos azt látnunk, hogy bár az elmúlt száz év kutatásai mind-mind a médiáról, a tömegkommunikációról szólnak, maga a médium folyamatosan változott.” [6]. Fontos, hogy a médiafogyasztásnak van egy olyan oldala is, hogy különböző szerepeket, viselkedési és magatartási formákat, szokásokat képes átadni a képernyőkön keresztül a mögöttes tartalmak segítségével [6]. Mindezek jelenthetnék az egyik pozitív hatását a médiahasználatnak, viszont nem szabad megfeledkeznünk a negatív viselkedésmintákról sem: így, hogy mindkét irány jelen van, a személyiségformálás során felfedezhetjük a média nevelő jellegét. Ezt a tulajdonságát pedig nem csak a pedagógusok, hanem a szülők is felhasználhatják, miközben gyermekük kalandozik az online világban [7], akár játékos tanításként is [8].

3. Médiahasználati kutatás ismertetése

A papír alapú kérdőíves kutatást Kiskunfélegyháza két óvodájában végeztük. A kérdőív 20 itemből állt, mely tartalmazott felelet-választós valamint hosszabb, kifejtős választ igénylő kérdést is. A kiküldött kérdőívekből 63 óvodás korú gyermekről kaptunk visszajelzést a szülők válaszaival: a központban található óvodából 20 lányról (1 kiscsoportos, 13 középső csoportos, 6 nagycsoportos), és 27 fiúról (3 kiscsoportos, 15 középső csoportos, 9 nagycsoportos), míg a külterületen található óvodából 11 lányról (7 kiscsoportos, 2 középső csoportos, 1 nagycsoportos, 1 fő nem mindenre adott választ), és 5 fiúról (2 kiscsoportos, 1 középső csoportos, 2 fő nem mindenre adott választ) érkezett vissza válasz. A kiértékelés után a következő következtetéseket tudtuk levonni:

Az eszközök darabszámát tekintve minden főre jut valamilyen médiafogyasztási-eszköz. Ezen belül szinte mindegyik gyermek használja napi szinten a televíziót: ez sok helyen „háttérzaj” szerepét tölti be, és azon is csak a mesékre és a reklámokra figyelnek fel a gyerekek.

A telefon és a tablet napi szintű használata is jellemző, a médiaeszközök előtt eltöltött idő igen változatos: televíziónál 30 perctől egészen a 2-3 órás használatig terjedően; tabletnél pedig a 1-2 órás használat a jellemző, illetve a többség leginkább óvoda után használja a médiaeszközök valamelyikét. Összességében a szülők nagy többsége lefoglalás céljából ülteti gyermekét bármely médiafogyasztási-eszköz elé.

Önbevallás alapján a szülők napi szinten jártasak a gyermekeik által megtekintett tartalmakkal kapcsolatban, melyben a gyerekekre vonatkozó - nethasználatra is kiterjedő - korlátozások is segítik a szülőket, mely esetekben az eltiltás miertjé a gyerekek többsége magától is tudja.

A szülők többsége mesedélután is szokott tartani, mely a minőségi, együtt töltött idő folyamatos növekedését eredményezheti. Ekkor a szülők nagy többsége a könyvből olvasást preferálja, ám gyermekük kérésére mindemellett megjelenik a médiafogyasztási-eszközökön fellelhető tartalmak közül választás is, valamint nem sokkal marad le az előzőektől a régi/új diafilmek közül választás aránya sem.

A családi, közös kikapcsolódások, szabadidős programok alkalmával a gyerekek többsége ugyan érdeklődik a médiafogyasztási-eszközök iránt, de kevésbé, mint az otthoni környezetben.

A befolyásolás szempontjából: a szülők többsége találkozott már olyan tartalommal, amely megjelent gyermekük viselkedésében (a visszajelzések alapján negatív mintaként). Ennek a hatásnak a tompítására a szülők többsége először elmagyarázza, hogy az nem a valóság, ha gyermekük nekik nem tetsző viselkedési formát mutat egy megtekintett tartalom után, de a radikálisabb megoldást alkalmazók egyből eltiltják a gyermeket az adott weboldaltól, alkalmazástól. A szülők szerint a megtekintett tartalom az esetek többségében pozitív hatással volt a gyermekek viselkedésére, ezért a többség nem foglalkozott még azzal, hogy gyermekét megpróbálja leszoktatni egy hosszabb ideje használt médiafogyasztási-eszköztől, akik viszont igen, azoknál a gyermek ezt vagy elfogadta, vagy ugyan elfogadta, de folyamatosan érdeklődött utána.

4. Lapoda mese, a „digitális diafilm”

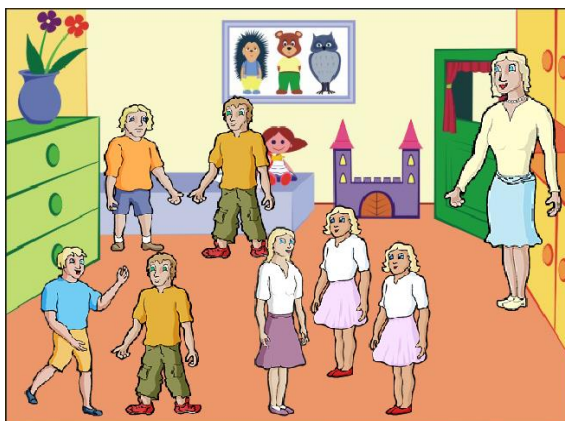
A mese a gyermekek életében elsődleges nevelési eszköz.

„Az óvodáskorú gyermek életében kiemelt fontosságú szerepet játszik a mese, a mesélés. Egy harmonikusan növekedő gyermek lelki fejlődése nyomon követhető és tudatosan segíthető általa, hogy számára megfelelő módon és minőségben mesélünk. Napjainkban sajnos sok esetben összemosódik a mesehallgatás a televízióban vagy egyéb audiovizuális berendezéseken nézett mesével. Pedig a különbség óriási.” [9] Manapság már nagyon nagy különbség van a mesehallgatás és a televíziókban leadott mesék között. A gyermekek lelki fejlődése ugyanis általa segíthető, ha megfelelő módon és minőségben mesélünk nekik. Ezért is mondható el az, hogy az óvodás korosztály számára kiemelt fontosságú a mese, mesélés témája, eszköze.

„A mai gyerekek környezete alapjaiban változott meg. A gyorsan fejlődő eszközök, alkalmazások digitális világában látszólag természetesebben mozognak: hamarabb ismerik ki magukat a lehetőségek labirintusában, mint a felnőttek. Azonban éppen a médiahasználat terén tapasztalható előnyük miatt jut kiemelt szerep a nevelésnek, a fogyasztói szokások és a veszélyek tudatosításának. A probléma már nemcsak az oktatási szakemberek, de az oktatáspolitikai érdeklődését is világszerte felkeltette, hiszen a médián keresztül tájékozódunk, üzenetei pedig óhatatlanul befolyásolják a valóságról alkotott elképzeléseinket, identitásunkat.” [10] Manapság a legkisebb korosztálytól kezdve a gyermekek természetesnek veszik az őket körülvevő digitális világot és néha hamarabb is kiismerik benne magukat, mint a felnőttek. Emiatt is kerül előtérbe a médianevelés és az őket könnyen megtaláló veszélyek tudatosítása, átbeszélése, hiszen ezek a megtekintett tartalmak könnyen befolyásolják elsősorban a gyermekek identitását, valóságról alkotott elképzeléseiket.

A Lapoda Mese alkalmazás [11] abban tudna a gyerekek, és a szülők segítségére lenni, hogy otthoni munkával meséket készíthetnek közösen. Tény, hogy a szoftver alapvetően iskolások számára készült, mégis otthon a szülőkkel együtt akár az óvodás korosztály is megvalósíthatja a saját meséjét és annak történetét. Mivel a nagyobb korosztályból már többen is képesek arra, hogy új, maguk által kitalált meséket alkossanak, így ezen az a szoftveren keresztül van is rá lehetőségük. A megalkotott mesék akár színezőkként is kinyomtathatók, tehát további funkciójuk is lehet, illetve még kisebb gyermeknek is tudunk vele mesét gyártani. Mivel történetet is lehet az elkészült képkockákhoz írni, így abban a szülők lehetnek segítségükre, ha a későbbiekben szeretnék majd felolvasni nekik. Nagyon könnyű a használata, hiszen rajzolás helyett kész karakterek, ábrák közül lehet választani, melyekből összerakhatók a mese képkockái. Ezeket el lehet menteni és a későbbiekben vissza lehet tölteni, tovább szerkeszteni.

Ezt meg lehetne valósítani egy egyhetes óvodai projekt keretében is: minden nap más gyermek vinné be az óvodába a saját maga által elkészített mesét, amit egy megbeszélés időpontban el tud majd mesélni a csoport többi tagjának. Főleg olyan óvodákban lenne ez alkalmas, ahol a mese kiemelt szerepet kap az óvoda Pedagógiai Programjában (mindennapos mesélés). Így ezzel is egy kicsit közelebb lehet a gyermekeknek a mese világához, miközben számos téren fejlesztő hatások is megjelennek: előadásmód, kifejezőkészség, fantázia, szókincs, memória, stb.

1. ábra: „Egy óvodai nap” Lapoda Mesében szerkesztve (saját ábra)

2. ábra: „Az én mesém” Lapoda Mesében szerkesztve (saját ábra)

3. ábra: „Élménybeszámoló” Lapoda Mesében szerkesztve (saját ábra)

5. Összegzés

A média az óvodás korosztályra gyakorolt hatása elsődlegesen nem negatív, hanem – empirikus vizsgálatunk és a szakirodalom alapján is – többségében inkább pozitív, személyiség- és tudásfejlesztő hatású. Minél több oktató, fejlesztő médiaanyaggal találkoznak a gyerekek, annál több téren fejlődhetnek, természetesen mindezeket a fejlesztő hatásokat ugyanúgy az óvodában is megkapják a mindennapi tevékenységek során, azonban számos gyermek a média általi „tanítást”, fejlesztést a személyiségéhez közelebbinek érzi. Ennek vélelmezhető oka, hogy azt bármikor kézbe

veheti, bármikor abbahagyhatja – egyéni igényei és hangulata alapján, míg az óvodai foglalkozások kötöttséget jelentenek a számukra, mely választási szabadságot az Alfa (2010 után születettek) és Z generáció („Digitális bennszülöttek” – 1996–2010) között születettek [12] még inkább igénylik, főleg a környezetük megismerése területén [13]). Természetesen a szülők felelőssége óriási [14], hogy a gyermeke személyiségének, fejlettségének megfelelő tartalmakat válasszon, és hogy semmiképp se hagyják, hogy felügyelet nélkül barangoljanak a médiatartalmak sokszor káros világában, mely kihat a teljes életükre [15].

Irodalomjegyzék

- [1] Maródi Ágnes, Benedekfi István, Devosa Iván, Zsuzsanna Buzás (2014): Teaching and learning music with the aid of digital technology In: Andrea, Ádámné Major; Lóránt, Kovács; Zsolt, Csaba Johanyák; Róbert, Pap-Szigeti (szerk.) Proceedings of TEAM 2014 : 6th International Scientific and Expert Conference of the International TEAM Society Kecskemét, Magyarország : Kecskeméti Főiskola Gépipari és Automatizálási Műszaki Főiskolai Kar (2014) 499 p. pp. 186-189., 4 p.
- [2] Buzás Zsuzsa, Maródi Ágnes, Devosa Iván, Csontos Tamás (2018): Innovative Assessment Technologies in Education In: Devosa Iván, Maródi Ágnes, Buzás Zsuzsanna, Bártfai György (szerk.) International HEART 2018 Conference: program and abstracts of the conference Kecskemét, Magyarország: Neumann János Egyetem, Pedagógusképző Kar (2018) 74 p. pp. 43-44., 2 p.
- [3] Antalóczy Tímea, Pörczi Zsuzsanna és Vaskuti Gergely (2012). Óvodások távirányítóval: Média- és filmfogyasztás a legifjabb nemzedékek körében. *Kultúra és Közösség*, 3. 1-2. sz. 146-153. EPA-02936-00010-0130
- [4] Devosa Iván (2021): LightBot: algoritmikus gondolkozás és programozás játékosan Kecskemét, Magyarország: Károli Gáspár Református Egyetem Tanítóképző Főiskolai Kar
- [5] MOPED. Szülők, gyerekek, tudatos médiahasználatra nevelés. <https://televle.hu/moped/hatter/szulok-gyerekek/> (utolsó megnyitás: 2021. április 25.)
- [6] Andok Mónika (2016). Cybergyerek-kor: Gyerekek médiahasználatának kutatása. *Vigilia* 81. 6. sz. 418-421.
- [7] Bősze Brigitta, Devosa Iván (2021): A digitális játékok oktatásban történő alkalmazásának lehetőségei. *GRADUS* 8. 1. <https://doi.org/10.47833/2021.1.ART.005>
- [8] Bősze Brigitta, Devosa Iván (2021): Minecraft az oktatás szolgálatában. *GRADUS* 8. 1. <https://doi.org/10.47833/2021.1.ART.007>
- [9] Hekmanné Balázs Mária (2009). Az óvodáskorú gyermekek világa és a média – hogy ne legyen kapcsolat. *Konzervatív pedagógiai folyóirat, Mester és Tanítvány, Behálózva*, 22. sz. 57-58.
- [10] TÍZPERC iskolablog. Tudatosan és biztonságosan a digitális világban. https://tizperciskola.blog.hu/2015/06/23/tudatosan_es_biztonsagosan_a_digitalis_vilagban (utolsó megnyitás: 2021. április 25.)
- [11] Lapoda Mese weboldala: <http://www.lapoda.hu/szoftverek/lapodamese> (utolsó megnyitás: 2021. április 25.)
- [12] Komár Zita (2017): Generációelméletek, *Új köznevelés* 73. 8-9
- [13] Bősze Brigitta, Devosa Iván (2021): Matech: Matematika Minecraft módra *GRADUS* 8. 2. <https://doi.org/10.47833/2021.2.ART.001>
- [14] Németh, M. B., Hódi, Á., Juhász, F., Sárk, A. M., & Tóth, E. (2021). Szülők véleménye az óvodáskorú gyermekek IKT-eszköz használatának negatív és pozitív hatásairól. *Gyermeknevelés Tudományos Folyóirat*, 9(1), 8-38. <https://doi.org/10.31074/gyntf.2021.1.8.38>
- [15] Németh, M. B., Hódi, Á., Juhász, F., Sárk, A. M., & Tóth, E. (2021). Szülők véleménye az óvodáskorú gyermekek IKT-eszköz használatának negatív és pozitív hatásairól. *Gyermeknevelés Tudományos Folyóirat*, 9(1), 8-38. <https://doi.org/10.1556/2063.26.2017.2.7>